

สมรรถนะพื้นฐานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เพื่อชุมชนสันติ
สุขตามแนวทางสันติวิธี

Fundamental Competencies of Social Development and Human Security
Volunteers for Peaceful Communities in accordance with the Peaceful Mean

ยุวดี บำรุงบุตร
Yuwadee Bumrungrutr

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.
Email: k.yuwadee.b@gmail.com

Received October 10, 2022; Revised November 11, 2022; Accepted December 31, 2022

บทคัดย่อ

อาสาสมัครเป็นผู้ที่สมัครใจทำงานเพื่อประโยชน์แห่งประชาชนและ สังคมโดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงินหรือสิ่งอื่นใดหรือบุคคลที่อาสาเข้ามาช่วยเหลือสังคม ด้วยความสมัครใจ เสียสละเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น ป้องกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคมโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน เป็นการเลือกกระทำสิ่งต่างๆ ที่เห็นว่าเป็นสิ่งที่ควรกระทำ และเป็นความรับผิดชอบต่อสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทน อาสาสมัครเป็นบุคคลที่อาสาเข้ามาช่วยเหลือสังคมด้วยความสมัครใจเสียสละเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นช่วยพัฒนาสังคมป้องกันแก้ไขปัญหาสังคมโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน เป็นรูปแบบพฤติกรรมทางสังคมที่บุคคลเลือกกระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยความสมัครใจ ซึ่งการกระทำนั้นเป็นประโยชน์ เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นหรือ สังคมให้เกิดประโยชน์และความสุขมากขึ้น บทความนี้นำเสนอสมรรถนะพื้นฐานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เพื่อชุมชนสันติสุขตามแนวทางสันติวิธี เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาในอนาคตต่อไป

คำสำคัญ: สมรรถนะพื้นฐาน; อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์; ชุมชนสันติสุข; สันติวิธี

Abstract

Volunteers are people who voluntarily work for the benefit of the people and Society without expecting any return in money or anything else, or a person who volunteers to help society voluntarily sacrifices to help others prevent problems and develop society without expecting anything in return. It is the choice to do things that are deemed appropriate and social responsibility without expecting any reward. Volunteers are people who volunteer to help society voluntarily sacrifice to help others, help develop society, prevent social problems. Without expectation of return is a form of social behavior in which the individual voluntarily chooses to do things for which the action is beneficial. To help others or society to be more useful and

happier. This paper presents the basic competencies of social development and human security volunteers for peaceful communities in accordance with the peaceful method as a guide for future studies.

Keywords: Fundamental Competencies; Social Development and Human Security Volunteer; Peaceful Communities; Peaceful Mean

บทนำ

บุคคลผู้ที่มีความคิดและการกระทำเพื่อประโยชน์สุขของผู้อื่นหรือสังคมนั้น ต้องเป็นบุคคลที่มีความพร้อมทั้งความเห็น และความดำริไปในแนวทางที่ถูกต้องเป็นเบื้องต้นก่อน จึงจะสามารถทำงานเพื่อผู้อื่นได้ในทางพระพุทธศาสนาเรียกตามกระบวนการของอริยมรรค ว่า จะต้องมีส่วนร่วมที่ปฏิบัติ คือความเห็นชอบที่ถูกต้อง สร้างสรรค์ และสัมมาสังกัปปะ คือความดำริชอบ ความคิดที่ถูกต้อง ความคิดที่ตั้งงามก่อน (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตโต, 2549) ซึ่งกระบวนการทางจิตหรือความคิดเช่นนี้ ไม่ได้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่จะต้องได้รับการปลูกฝัง กล่อมเกลา และพัฒนาให้เกิดขึ้น โดยอาศัยบุคคลอื่นผู้ที่เป็นกัลยาณมิตรคอยให้คำแนะนำ อบรม สั่งสอน และเป็นแบบอย่างให้ที่ดี อาทิ บิดามารดา ครูอาจารย์เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน นายจ้าง เป็นต้น และต้องอาศัยสภาพสังคมที่เอื้อให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลสามารถดำเนินการตามกระบวนการของจิตอาสาได้โดยสะดวกด้วย

อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เกิดขึ้นเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้อาสาสมัครที่มีอยู่หลากหลายในชุมชนและหมู่บ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ เนื่องจากภารกิจด้านการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีขอบเขตกว้างขวางที่เกี่ยวข้องกับประชากรทุกกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งปัจจุบันอาสาสมัครที่มีอยู่ในชุมชน ท้องถิ่นมีหลายประเภท และปฏิบัติงานหลากหลายด้าน เช่น อาสาสมัครสาธารณสุข อาสาสมัครต่อต้านยาเสพติด อาสาสมัครคุมประพฤติ เป็นต้น ซึ่งอาสาสมัครเหล่านี้ล้วนปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ทั้งสิ้น การส่งเสริมให้กลุ่มอาสาสมัครเหล่านี้ได้เข้าใจ ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้เรียนรู้บทบาทหน้าที่ ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานเพื่อการพัฒนาสังคมในท้องถิ่นของตนเองและเป็นอาสาสมัคร พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในหมู่บ้านและชุมชนของตนจะท าให้เกิดเครือข่ายในพื้นที่ ที่จะเป็พื้นฐานพลังสำคัญในการพัฒนาสังคมไปสู่สังคมแห่งสันติสุข ซึ่งอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์นั้น ใช้ชื่อย่อว่า “อพม.” มีชื่อภาษาอังกฤษว่า “Social Development and Human Security Volunteer” ชื่อย่อภาษาอังกฤษว่า “SDHSV” (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2558)

อาสาสมัครมีบทบาทที่สำคัญในงานสังคม สงเคราะห์ การแก้ไขปัญหาสังคม และการพัฒนาสังคม เป็นกำลังสำคัญของรัฐบาลและองค์กร เอกชนที่ช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อนประเภทต่างๆ เช่น ผู้เจ็บป่วยตาม โรงพยาบาล ผู้ประสบสาธารณภัย ช่วยในการแก้ไขปัญหาสังคม เช่น ปัญหา ยาเสพติด ปัญหา อาชญากรรม และช่วยในการพัฒนาสังคม เช่น การพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท รวมทั้งการส่งเสริมความมั่นคงของชาติ (สมพร เทพสิทธา, 2546) งานอาสาสมัครเป็นงานที่มีคุณค่าต่อสังคม และบุคคลที่เข้ามาเป็นอาสาสมัครได้เสียสละเวลาอันมีค่า ตลอดจนความสุขส่วนตัวเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นหรือทำประโยชน์ให้แก่สังคมโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนนั้น ควรแก่การยกย่องสรรเสริญโดยเฉพาะในสังคมไทยยุคใหม่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปทำให้เป็นปัญหาทางสังคม การที่มีอาสาสมัครเข้ามา ช่วยรัฐบาลบรรเทาปัญหาของบ้านเมืองนั้น นับว่าเป็นคุณประโยชน์อย่างยิ่งและสอดคล้องกับทุกภาคส่วนในการเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม

พระพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญต่อการกำหนดเรื่องความเชื่อและพฤติกรรมของชาวพุทธเกี่ยวกับ “การให้” และ “อาสาสมัคร” ซึ่งจะเห็นได้จากหลักธรรมคำสอนในสังคหวัตถุ 4 เรื่อง “ทาน” คือลักษณะของการให้ไม่เอาเปรียบผู้อื่น และมีความสบายใจที่จะให้ความรักที่ยิ่งใหญ่ที่พร้อมมอบให้บรรดาสรรพชีวิต (Damnoen et al., 2021) และความสุขที่เกิดจากการให้และลงมือทำเพื่อผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน (พระปรัชญกรณ์ วิทยาสิงห์ และคณะ, 2565; พระมหาศุภวัฒน์ บุญทอง และคณะ, 2565) จึงเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการเกิดความรู้สึกเสียสละเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น และพฤติกรรมเพื่อสังคมอย่างแท้จริง อาสาสมัครที่ยึดมั่นในหลักศาสนายึดถือจารีตประเพณี โดยมุ่งทำความดีและอุทิศตนเพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น เมื่อลงมือทำงานแล้วไม่คิดว่าตนเองจะได้อะไรหรือจะเสียอะไร แต่มุ่งทำงานไปอย่างปราศจากเงื่อนไข การมุ่งบำเพ็ญประโยชน์ให้กับผู้อื่นหรือสังคมนั้นจะต้องทำที่ตนเองก่อน เรียกว่าประโยชน์ตน คือ มีการประพฤติดี รักษาระเบียบวินัย รักษาความสัตย์สุจริต ขยันหมั่นเพียร ปฏิบัติกิจการงานด้วยความเข้มแข็งหนักแน่นจนติดเป็นนิสัย (Tan & Damnoen, 2020) เมื่อทำประโยชน์ตนแล้วก็ทำประโยชน์ให้ผู้อื่น เช่น การให้การสงเคราะห์แก่ผู้ยากจน ขาดแคลน ผู้ด้อยโอกาส ผู้ประสบความทุกข์ยากเดือดร้อน ร่วมกับการทำประโยชน์ส่วนรวม หรือประโยชน์สังคม เช่น ช่วยในการป้องกันแก้ไขปัญหาสังคม ในการพัฒนาสังคม การส่งเสริมความมั่นคงของสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ อาสาสมัครที่ทำงานด้วยหลักการของการยึดมั่นในหลักศาสนา และต้องการงานเพื่อละตัวตน หรือเข้าถึงการปล่อยวางทางวัตถุสิ่งของ เงินทอง ข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ เพื่อให้สามารถเข้าถึงความสุขที่ลึกซึ้งกว่า อาสาสมัครเหล่านี้จะมุ่งอุทิศแรงกายและทรัพย์สิน เพื่อเป็นการบริจาคทาน คือ มีน้ำใจเสียสละ ความสุขส่วนตัวเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น อาสาสมัครที่ได้ศึกษาและเข้าใจในหลักธรรมคำสั่งสอนของศาสนา (พระมหาวิริชฌ์ อินทะโพธิ์ และ ธานีสวรรณประทีป, 2565) จะหาหลักธรรมประจำใจเพื่อเป็นเป้าหมาย หรือเครื่องมือในการเดินทางไปสู่บั้นปลายชีวิต และพยายามหาหนทางที่จะอุทิศตน ถวายทอดความรู้ความสามารถให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น และให้ความช่วยเหลือต่อผู้ที่ยากไร้หรือด้อยโอกาสมากกว่าตน

อย่างไรก็ตาม มีผลการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) คือ 1) ขาดความรู้พื้นฐานในส่วนบุคคลหน้าที่ของตนเองและบทบาทหน้าที่ของแต่ละส่วนราชการในสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) โดยเฉพาะ พม.ที่เป็นหน่วยงานในระดับพื้นที่ 2) ขาดทักษะกระบวนการทางสังคม เช่น เทคนิคและมารยาทในการเข้าสังคม 3) ขาดการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับงานอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) ในพื้นที่ 4) ขาดขวัญและกำลังใจในการทำงาน ไม่มีสวัสดิการสนับสนุนการปฏิบัติงาน 5) อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) และองค์การสวัสดิการสังคมขาดการทำงานเป็นทีม 6) การให้ข้อมูลของหน่วยงานกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ไม่ชัดเจนทำให้เกิดการปฏิบัติการทำงานที่ซ้ำซ้อนและ 7) ขาดงบประมาณในการปฏิบัติงานของ อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) (พิสิฐ โองเจริญ, 2563)

บทความนี้นำเสนอสมรรถนะพื้นฐานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เพื่อชุมชนสันติสุขตามแนวทางสันติวิธี เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาในอนาคตต่อไป

ความหมายและความสำคัญของสันติวิธี

สันติวิธีมีความหลากหลายในมิติที่เกี่ยวข้องกับบริบทและวิถีคิดหรือทัศนคติต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง บางแง่มุม สันติวิธี ถูกให้ความหมายว่า เป็นวิธีที่จะก่อให้เกิดความสงบ เช่น เจริญสงบศึกโดยสันติวิธี แสดงให้เห็นว่า สันติวิธี ถูกยึดโยงในการให้ความหมายเกี่ยวข้องกับวิธีการที่จะทำให้เกิดความสงบ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การจัดการความขัดแย้งหรือระงับความขัดแย้งด้วยวิธีการที่ทำให้เกิดความสงบ ซึ่งการให้ความหมายความขัดแย้ง พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2554) ได้แสดงทัศนะไว้โดยอาศัยการตีความของกลุ่มคนสองกลุ่ม คือ

รัฐ และประชาชน ที่ขัดแย้งกัน เกี่ยวกับผลประโยชน์ ความต้องการ ความสัมพันธ์ ข้อมูล ข้อนิยม และโครงสร้าง ซึ่งต่างฝ่ายก็มีมุมมองต่อการจัดการความขัดแย้งที่ต่างกัน สำหรับฝ่ายประชาชน เมื่อมีความขัดแย้งที่ไม่ต้องการให้รัฐใช้กำลัง ด้วยการใช้อำนาจหรือความรุนแรง ในขณะที่ภาครัฐ เมื่อมีปัญหาหรือข้อเรียกร้องเกิดขึ้น รัฐให้ความสนใจเมื่อประชาชนเชื่อฟังรัฐ ไม่ก่อความวุ่นวาย และปฏิบัติตามกฎหมาย ในทางตรงข้ามประชาชนก็มองว่าการนี้รัฐต้องฟังประชาชนจึงจำเป็นที่ทำให้ประชาชนต้องรวมตัวกันประท้วงทั้งในรูปแบบก่อความวุ่นวาย และไม่ปฏิบัติตามข้อกฎหมายบางประการ ด้วยมุมมองนี้ทำให้ความหมายของสันติวิธีมีความหมายดังต่อไปนี้ 1) สันติวิธี คือ การไม่ใช้กำลัง หรืออำนาจ 2) สันติวิธี คือ การเชื่อฟัง 3) สันติวิธี คือ การไม่ก่อความวุ่นวาย 4) สันติวิธี คือ การทำตามกฎหมาย

การให้ความหมาย สันติวิธี มีนักวิชาการหลายค่ายหลายสำนักต่างก็ให้นิยามที่มีความคล้ายคลึง แตกต่างกันไปบ้าง แต่สิ่งที่นักวิชาการเห็นตรงกันคือแง่มุมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความขัดแย้ง การแก้ไขหรือการแปรความขัดแย้งโดยไร้ความรุนแรง โดยอาจนำเสนอแนวทางจัดการไว้ต่างกัน แต่มีเป้าหมายเดียวกันคือ การมีสันติภาพด้วยวิธีการที่เป็นสันติวิธี กล่าวคือ สังคมจะมีสันติภาพต้องใช้วิธีการที่สันติหรือ วิธีการที่ไม่รุนแรงเท่านั้น (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2539) ดังนั้น สันติภาพ และสันติวิธี หากมองในมิติหนึ่งก็จะเห็นว่าเป็นสิ่งเดียวกัน ต่างกันตรงที่สันติภาพถูกมองเป็นเป้าหมาย และสันติวิธีเป็นวิธีการที่ทำให้เข้าถึงเป้าหมายนั้นเมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้น เหตุที่สันติวิธีถูกเลือกนำมาใช้ในการแก้ปัญหาหรือจัดการปัญหาความขัดแย้งเพราะเหตุผลดังต่อไปนี้

- 1) สันติวิธีเป็นวิธีที่ถูกต้องตามหลักศีลธรรม
- 2) สันติวิธีเป็นเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้ง
- 3) สันติวิธีเป็นวิธีเดียวที่สนับสนุนประชาธิปไตย
- 4) สันติวิธีเป็นวิธีสนับสนุนกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกๆ กลุ่ม
- 5) สันติวิธีเป็นวิธีเดียวที่สนับสนุนการคิด และการปฏิบัติการในการจัดการความขัดแย้งโดยไม่ใช้ความรุนแรงในทุกรูปแบบ

6) สันติวิธีเป็นวิธีการที่น่าจะมีการสูญเสียน้อยที่สุด

7) สันติวิธีเป็นวิธีที่ใช้จัดการกับความขัดแย้งในสังคมที่มีความสลับซับซ้อน (ชนทอง วัฒนะประดิษฐ์,

2561)

สมรรถนะพื้นฐานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เพื่อชุมชนสันติสุขตาม แนวทางสันติวิธี

สมรรถนะ (Competency) หมายถึง ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และคุณลักษณะส่วนบุคคล (Personal Characteristic of Attributes) ที่ส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรม (Behavior) ที่จำเป็น และมีผลให้บุคคลนั้นปฏิบัติงานในความรับผิดชอบของตนได้ดีกว่าบุคคลอื่น และยังหมายถึง กลุ่มพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออก และส่งผลต่อการปฏิบัติงานในตำแหน่งหน้าที่ที่รับผิดชอบทำให้การปฏิบัติงานนั้น ๆ ประสบผลสำเร็จตามเกณฑ์มาตรฐานหรือสูงกว่า แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะ ผู้ที่จุดประกายริเริ่มความคิดนี้คือ David C. McClelland (1995) นักจิตวิทยาของมหาวิทยาลัย Harvard เป็นผู้ริเริ่มแนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะ โดยพัฒนาแบบทดสอบทางบุคลิกภาพเพื่อศึกษาว่า บุคคลที่ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพนั้นมีทัศนคติและนิสัยอย่างไร และได้ใช้ความรู้ในเรื่องเหล่านี้ช่วยแก้ปัญหาการคัดเลือกบุคคลให้กับหน่วยงานของรัฐบาลสหรัฐอเมริกา สมรรถนะถูกเลือกให้เป็นอีกทางเลือกหนึ่งนอกเหนือไปจากการวัดเชาวน์ปัญญา ซึ่งแนวคิดสมรรถนะถูกนำมาเปรียบเทียบกับภูเขาน้ำแข็งที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ส่วนที่สามารถมองเห็นได้จากภายนอกและพัฒนาได้ไม่ยากเปรียบกับก้อนน้ำแข็งส่วนที่อยู่ใต้น้ำ กล่าวคือ องค์ความรู้และทักษะต่าง ๆ ที่บุคคลมีอยู่ และส่วนก้อนน้ำแข็งที่อยู่ใต้น้ำ

เป็นสิ่งที่มองเห็นได้ยาก เป็นเรื่องของ แรงจูงใจ อุนิสัย ภาพลักษณ์ภายในและบทบาทที่แสดงต่อสังคม ส่วนที่นี้มีผลอย่างมากต่อพฤติกรรมในการทำงานอีกทั้งยังเป็นส่วนที่ค่อนข้างพัฒนาได้ยาก สมรรถนะ คือ บุคลิกลักษณะที่ซ่อนอยู่ภายในปัจเจกบุคคล ซึ่งสามารถผลักดันให้ปัจเจกบุคคลนั้น สร้างผลการปฏิบัติงานที่ดี หรือตามเกณฑ์ที่กำหนดในงานที่ตนรับผิดชอบสมรรถนะจึงเป็นความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่จำเป็นของบุคคลในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ มีผลงานได้ตามเกณฑ์หรือมาตรฐานที่กำหนดหรือสูงกว่า (McClelland, 1995)

สมรรถนะ (Competency) มีคำที่มีความหมายคล้ายกันอยู่หลายคำได้แก่ capability, ability, proficiency, expertise, skill, fitness, aptitude โดยสำนักงาน ก.พ. ใช้ภาษาไทยว่า “สมรรถนะ” แต่ในบางองค์กรใช้คำว่า “ความสามารถ” ความหมายของ Competency เมื่อนำไปใช้ในทางวิชาการบางครั้งก็สับสนได้ ซึ่งแมคเคลแลนด์ (David McClelland) มองว่า สมรรถนะ (Competency) ควรเป็นสิ่งที่แยกระหว่าง Superior และ Average สมรรถนะเป็นสิ่งที่สามารถบอกได้ว่าใครเป็นคนที่มผลงานโดดเด่นหรือปานกลาง สมรรถนะเกิดได้จาก 3 ทางคือ 1) เป็นพรสวรรค์ที่ติดตัวมาแต่กำเนิด 2) เกิดจากประสบการณ์การทำงาน 3) เกิดจากการฝึกอบรมและพัฒนา (Parry, 1997)

องค์ประกอบของสมรรถนะ

สมรรถนะของบุคคล เกิดจากองค์ประกอบสำคัญ 6 ประการ

- 1) ความรู้ (Knowledge) คือ ความรู้เฉพาะในเรื่องที่ต้องรู้ เป็นความรู้ที่เป็นสาระสำคัญเช่นความรู้ด้านเครื่องยนต์ เป็นต้น
- 2) ทักษะ (Skill) คือ สิ่งที่ต้องการให้ทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ทักษะทางคอมพิวเตอร์ ทักษะทางการถ่ายทอดความรู้ เป็นต้น ทักษะที่เกิดขึ้นนั้นมาจากพื้นฐานทางความรู้ และสามารถปฏิบัติได้อย่างแคล่วคล่องว่องไว
- 3) เจตคติ (Attitude) คือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของตน
- 4) ค่านิยม (Values) คือ สิ่งที่บุคคลเชื่อว่าตนเองเป็น เช่น ความมั่นใจในตนเอง เป็นต้น
- 5) บุคลิกลักษณะประจำตัวของบุคคล (Traits) คือ เป็นสิ่งที่อธิบายถึงบุคคลนั้น เช่น คนที่น่าเชื่อถือ และไว้วางใจได้ หรือมีลักษณะเป็นผู้นำ เป็นต้น
- 6) แรงขับภายใน (Motives) คือ แรงจูงใจซึ่งทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่มุ่งไปสู่เป้าหมาย หรือมุ่งสู่ความสำเร็จ เป็นต้น

องค์ประกอบทั้ง 6 ประการ แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ 1) ส่วนที่อยู่เหนือน้ำ สามารถสังเกตเห็นได้ง่าย ได้แก่ ทักษะ และความรู้ (Knowledge) 2) ส่วนที่อยู่ใต้น้ำ เป็นสิ่งที่สังเกตเห็นได้ยาก ได้แก่ บทบาททางสังคม ภาพพจน์ที่รับรู้ตัวเอง อุนิสัย (Traits) แรงกระตุ้น (Motive) ดังนั้นการเรียนรู้เกี่ยวกับสมรรถนะจึงไม่ได้มีเพียงแต่การศึกษาพฤติกรรมที่แสดงออก แต่ต้องรวมไปถึงการศึกษาที่มาของพฤติกรรมเหล่านั้นด้วย

สมรรถนะ คือ องค์ประกอบ (Cluster) ของความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และทัศนคติ (Attitudes) ของปัจเจกบุคคลที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อผลสัมฤทธิ์ของการทำงานของบุคคลนั้น ๆ เป็นบทบาทหรือความรับผิดชอบซึ่งสัมพันธ์กับผลงานและสามารถวัดค่าเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานและสามารถพัฒนาได้โดยการฝึกอบรม (Parry, 1997) นอกจากนี้ สมรรถนะยังสามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม กล่าวคือ

- 1) สมรรถนะขั้นพื้นฐาน (Threshold Competencies) คือ ความรู้หรือทักษะที่บุคคลจำเป็นต้องมีเพื่อให้สามารถที่จะทำงานที่สูงกว่า หรือซับซ้อนกว่าได้ เช่น สมรรถนะในการสื่อสาร การใช้ภาษา เป็นต้น
- 2) สมรรถนะที่ทำให้แตกต่าง (Differentiating Competencies) คือ สิ่งทำให้ผลการทำงานของบุคคลนั้นมากกว่ามาตรฐานของบุคคลทั่วไปทำให้เกิดความแตกต่างจากผลสำเร็จ

306 | สมรรถนะพื้นฐานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เพื่อชุมชนสันติสุขตามแนวทางสันติวิธี

ทั้งนี้ความรู้ ทักษะ เจตคติ ค่านิยมและบุคลิกภาพ เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดสมรรถนะ เพราะเพียงแค่ความรู้ เจตคติหรือแรงจูงใจ อย่างเดียว ยังไม่ถือว่าเป็นสมรรถนะ แต่ถ้าสามารถนำความรู้ เจตคติ ทักษะหรือแรงจูงใจที่มีไปใช้ทำกิจกรรมจนเกิดผลสำเร็จตามที่กำหนดหรือสูงกว่ามาตรฐาน จึงจะนับได้ว่าเป็นสมรรถนะ (นริศมหาพรหมวัน, สมาน พุแสง, สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ และ เรื่องวิทย์ นนทภา, 2562)

สมรรถนะเป็นคุณลักษณะพื้นฐานที่พึงประสงค์ของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในการสร้างสันติสุขในชุมชน ที่สะท้อนถึงการเป็นผู้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ ค่านิยม บุคลิกลักษณะประจำตน และแรงจูงใจในการเป็นต้นแบบของผู้มีสันติภายในเพื่อนำมาใช้ในการสร้างสันติภาพในชุมชน สังคม สมรรถนะของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในการเป็นวิศวกรสันติภาพท้องถิ่น (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2554; ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์, 2561; วันชัย วัฒนศัพท์, 2547) สามารถนำเสนอรายละเอียดดังนี้

1) มีความรู้หลักแห่งความเป็นจริงสากล หรือ ตรีสากล ได้แก่ (1) ความจริงที่เป็นสากล (2) ความเป็นมนุษย์ที่เป็นสากล (3) ความมีเมตตาที่เป็นสากล ด้วยพื้นฐานนี้จะช่วยให้ผู้นามีหัวใจแห่งความเมตตากรุณาที่เปิดกว้างไม่นำความแตกต่างมาสร้างความแตกแยกในชุมชน

2) รู้และเข้าใจหลักแห่งการยอมรับในความหลากหลาย และการพึ่งพาอาศัยกันและกัน

3) รู้และเข้าใจหลักแห่งความสามัคคี หมายถึง ความพร้อมใจ ซึ่งเกิดจากการเจรจาต่อรองกันอย่างเท่าเทียมกัน รู้ข้อมูลของกันและกันด้วย ตรวจสอบกันได้ด้วย จนเกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

4) รู้และเข้าใจหลักแห่งสิทธิมนุษยชน หรือ เรื่องของสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ได้แก่ (1) การเคารพในความเป็นเพื่อนมนุษย์ระหว่างกัน (2) การยึดมั่นในความเสมอภาคของความเป็นมนุษย์ (3) การยึดมั่นในความเสมอภาค (4) การเคารพ และยึดมั่นในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และความเสมอภาคจะทำให้เกิดผลดีต่อทุกฝ่าย

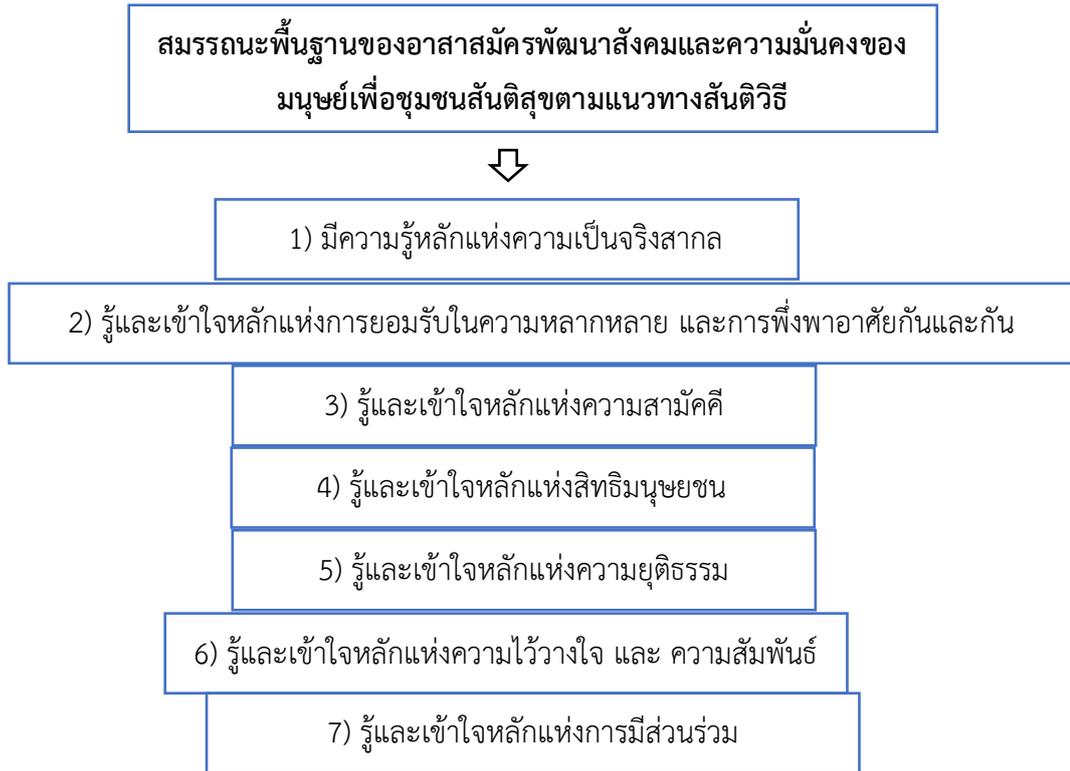
5) รู้และเข้าใจหลักแห่งความยุติธรรม ทั้งนี้การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธีจำเป็นต้องมีความยุติธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง ความยุติธรรมเป็นอีกคุณลักษณะประการหนึ่งที่ผู้นำชุมชนพึงใส่ใจและยึดถือเป็นพื้นฐานในการทำงานร่วมกับชุมชน

6) รู้และเข้าใจหลักแห่งความไว้วางใจ และ ความสัมพันธ์ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ไม่สามารถอยู่โดดเดี่ยวได้ สัมพันธภาพ หรือความสัมพันธ์กับผู้อื่นมีอิทธิพลมากต่อการตัดสินใจ ต่อการทำงานของมนุษย์

7) รู้และเข้าใจหลักแห่งการมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการซึ่งสาธารณชนมีความห่วงกังวล มีความต้องการ และมีทัศนคติที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐในการตัดสินใจ เป็นกระบวนการสื่อสารสองทางที่มีเป้าหมายโดยรวมเพื่อให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้น และได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน กล่าวได้ว่าการมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือสำคัญของผู้นำที่มีความปรารถนาจะสร้างสรรค์ชุมชนให้เข้มแข็งและมีสันติสุขที่ยั่งยืน ด้วยชุมชนเป็นส่วนร่วมและมีความเป็นเจ้าของมาก

องค์ความรู้จากการศึกษา

สมรรถนะพื้นฐานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เพื่อชุมชนสันติสุขตามแนวทางสันติวิธี ที่นำเสนอในเบื้องต้นสามารถนำเสนอเป็นองค์ความรู้ได้ดังแผนภาพที่ 1

จากแผนภาพที่ 1 สมรรถนะพื้นฐานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เพื่อชุมชนสันติสุขตามแนวทางสันติวิธี เป็นกระบวนการซึ่งสาธารณชนมีความห่วงกังวล มีความต้องการ และมีทัศนคติที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐในการตัดสินใจ เป็นกระบวนการสื่อสารสองทางที่มีเป้าหมายโดยรวมเพื่อให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้น และได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน กล่าวได้ว่าการมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือสำคัญของผู้นำที่มีความปรารถนาจะสร้างสรรค์ชุมชนให้เข้มแข็งและมีสันติสุขที่ยั่งยืน ด้วยชุมชนเป็นส่วนร่วมและมีความเป็นเจ้าของ จำเป็นต้องมีอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ที่มีคุณลักษณะที่เหมาะสมในการปฏิบัติงานที่ดีต่อไป

สรุป

สมรรถนะพื้นฐานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เพื่อชุมชนสันติสุขตามแนวทางสันติวิธี ได้แก่ 1) มีความรู้หลักแห่งความเป็นจริงสากล 2) รู้และเข้าใจหลักแห่งการยอมรับในความหลากหลาย และการพึ่งพาอาศัยกันและกัน 3) รู้และเข้าใจหลักแห่งความสามัคคี 5) รู้และเข้าใจหลักแห่งความยุติธรรม 6) รู้และเข้าใจหลักแห่งความไว้วางใจ และ ความสัมพันธ์ และ 7) รู้และเข้าใจหลักแห่งการมีส่วนร่วม เป็นคุณลักษณะพื้นฐานที่พึงประสงค์ของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในการสร้างสันติสุขในชุมชนที่สะท้อนถึงการเป็นผู้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ ค่านิยม บุคลิกลักษณะประจำตน และแรงจูงใจในการเป็นต้นแบบของผู้มีสันติภายในเพื่อนำมาใช้ในการสร้างสันติภาพในชุมชน สังคม เพราะอาสาสมัครเป็นบุคคลที่อาสาเข้ามาช่วยเหลือสังคมด้วยความสมัครใจเสียสละเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นช่วยพัฒนาสังคมป้องกันแก้ไขปัญหาสังคมโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน เป็นรูปแบบพฤติกรรมทางสังคมที่บุคคลเลือกกระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยความสมัครใจ ซึ่งการกระทำนั้นเป็นประโยชน์ เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นหรือ สังคมให้เกิดประโยชน์และความสุขมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2558). *คู่มือการฝึกอบรมอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความ
มั่นคงของมนุษย์ (อพม.)*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- ชั้นทอง วัฒนะประดิษฐ์. (2561). ชุมชนสันติสุขในพุทธศตวรรษที่ 26: ถอดบทเรียนชุมชนสันติสุขในพื้นที่ที่มีความ
ขัดแย้ง. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 6(พิเศษ), 13-24.
- ชญาดา เข้มเพชร. (2565). การส่งเสริมความมั่นคงแห่งชาติด้วยพระพุทธศาสนา. *วารสารธรรมวัตร*, 3(1), 27-38.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2539). *สันติทฤษฎี/วิถีวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- นริศ มหาพรหมวัน, สมาน พูแสง, สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ และ เรื่องวิทย์ นนทภา. (2562). รูปแบบสมรรถนะผู้นำ
โรงเรียนเอกชนสู่มาตรฐานสากล. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธนบุรี*, 13(2),
138-150.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2549). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุง และขยายความ*. (พิมพ์ครั้งที่ 11).
กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2554). *พุทธสันติวิธี การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง*.
กรุงเทพฯ: 21 เซ็นจูรี่.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2547). *ความขัดแย้ง: หลักการ และเครื่องมือแก้ปัญหา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: สถาบัน
พระปกเกล้า.
- สมพร เทพสิทธิ์. (2546). *การเดินทางรอยพระยุคลบาท เศรษฐกิจพอเพียง ช่วยแก้ปัญหาความยากจนและการ
ทุจริต*. กรุงเทพฯ: สภาอุรวุฑูติกสมาคมแห่งชาติ.
- พระปรัชญ์ภรณ์ วียาสิ่ง, พระอธิการวิชัย นาหนองบัว และ ชาญรัฐ สะอาดเยี่ยม. (2565). พลังบวรกับการสร้าง
ชุมชนให้เข้มแข็งผ่านมิติกลมของชาวกูย ในเขตตำบลศรีสุข อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์. *วารสาร
นวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย*, 4(1), 39-48.
- พระมหาวิริชิต อินทะโพธิ์ และ ธาณี สุวรรณประทีป. (2565). ความปรารถนาของมนุษย์: บทวิเคราะห์ในมิติ
พระพุทธศาสนา. *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย*, 4(1), 29-38.
- พระมหาศุภวัฒน์ บุญทอง, กฤติยา ถ้ำทอง และ ชำนาญ เกิดช่อ. (2565). การปรับสมดุลอินทรีย์ 5 ตามธาตุทั้ง 4
ในทางพระพุทธศาสนา. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 5(2), 760-775.
- พิสิฐ โอ่งเจริญ. (2563). รูปแบบการเพิ่มประสิทธิผลในการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความ
มั่นคงของมนุษย์ (อพม.) เพื่อการพัฒนาชุมชน. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ*, 9(1), 65-75.
- McClelland, D. C. (1995). Test For Competence, Rather Than Intelligence. *American Psychologists*,
17(7), 57-83.
- Parry, S. B. (1997). *Evaluating the Impact of Training*. New York: John and Willey.
- Damnoen, P. S., Siri, P., Supattho, P. S., & Kaewwilai, K. (2021). The Development of Student
Characteristics in According to the Nawaluk Framework of the Buddhist integration of
Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College. *Asia Pacific Journal of Religions and
Cultures*, 5(2), 126-135.
- Tan, C. C., & Damnoen, P. S. (2020). Buddhist Noble Eightfold Path Approach in the Study of
Consumer and Organizational Behaviors. *Journal of MCU Peace Studies*, 8(1), 1-20.